

על אולפן הקיץ 'התחלה טובה'

➤ יהודית גולן בן-אורי

בכל קיץ, זה כשש שנים, משתתפים כמאה ילדים ובני נוער עולים חדשים בירושלים במיזם חינוכי ייחודי. במסגרת 'אולפן התחלה טובה' הם מגיעים לבית הספר 'חוות הנוער הציוני' שבלב העיר ירושלים. שם, במרחבים הירוקים, הם עושים את צעדיהם הראשונים בעברית, בסביבה תומכת. הילדים, בנים ובנות גילאי 6-16, לא רק לומדים עברית בשיעורים 'רגילים' אלא עוסקים גם בפעילויות ספורטיוויות, אמנותיות וחברתיות - הכול בעברית ובהדרכת מורים מקצועיים ובעלי רגישות מיוחדת לילדים עולים. המיזם, הממומן כולו מתקציב משרד הקליטה ועיריית ירושלים והמבוצע בשיתוף פעולה מלא עם עובדיהם, נולד מתוך שילוב חוויותיה של מחברת המאמר כילדה עולה חדשה - עם עיסוקה כיום בתחום הוראת עברית כשפה השנייה ומתוך הבנתה את צורכי ההורים כאם בעצמה.

מטרת הפרויקט

כבר שש שנים, בכל חודש אוגוסט, מתקיים 'אולפן התחלה טובה' בשיתוף פעולה עם 'חוות הנוער הציוני' ובמימון מלא של משרד הקליטה ושל עיריית ירושלים. כיוזמת המיזם וכמנהלת שלו אני רוצה לשתף אתכם בחוויותינו, בתקווה שגם במקומות אחרים יקומו מיזמים דומים. האולפן מיועד לילדים עולים חדשים גילאי 6-17, שהגיעו ארצה בשנה שקדמה לאותו קיץ וגרים בירושלים. הוא נמשך שלושה שבועות. במהלכם הילדים מגיעים, באמצעות מערך הסעות שלנו, ל'חוות הנוער', מבלי שם עד שעות הצהריים וחוזרים הביתה - בהסעות כמובן - כדי לאפשר את השתתפותו של כל המבקש לקחת חלק בפרויקט. קיימת הפרדה בין בנים ובנות, כדי לאפשר לכל מי שרוצה להשתתף לקחת חלק בפרויקט. המיזם נולד מתוך הבנה שהילדים העולים החדשים מגיעים לעולם חדש, למערכת חינוך לא מוכרת, ומפגש זה עלול להיות קשה. במטרה להקל עליהם את הנחיתה במערכת החינוך הישראלית, הוקם אולפן זה, ומכאן נגזר שמו - 'אולפן התחלה טובה'.

באולפן שלנו הילדים פוגשים חברים חדשים, שבדיוק כמוהם עלו ארצה לא מכבר, ושולוא האולפן לא היו יכולים להיפגש, לפחות לא בקיץ, ואולי לא בכלל, כי אלינו מגיעים ילדים מכל המגזרים: חילוניים, דתיים וחרדים, מארצות מוצא שונות: חבר העמים, צרפת, מקסיקו, ארה"ב ועוד. למרות השוני בין הילדים הם מתחברים במהרה, כי הרצון להכיר חברים חדשים והידיעה שגם חברים, בדיוק כמוהם, נמצאים באותו שלב בחיים, משמעותיים להם וגורמים להם להיקשר זה לזה במהירות.

מה לומדים ואיך

באולפן הילדים לומדים עברית ונפגשים עם תכנים חדשים הקשורים לירושלים, לישראל, לישראליות וגם לתכנים אוניוורסליים. בכל יום מתמקדים בנושא-תוכן מסוים, כגון בעלי חיים, ניסויים מדעיים, צבעים, צבא, מדינת ישראל, ירושלים. כל הפעילויות השונות באותו היום סובבות סביב נושא זה, בין בשיעור עברית בכיתה ובין בפעילויות הספורטיוויות והחברתיות. בכיתות הלמידה נעשית הן בדרך הפרונטלית הרגילה הן בהפעלות ובמשחקים. הלמידה בכיתה נמשכת שעתיים, בכל יום, והיא ניתנת על ידי מורות מקצועיות להוראת עברית. דבר זה אינו מובן מאליו, לא מצדם של הילדים - מדובר בחודש אוגוסט! - ולא מצדן של המורות, המקבלות קבוצות, המחולקות לפי גילאים ולא לפי רמות. הגענו למסקנה כי חלוקה כזו טובה בהרבה מחלוקה על פי רמות, גם אם היא מקשה על המורות. למרות היות הקבוצות הטרוגניות, המורות מצליחות ללמד את כולם, ואם בכל זאת יש תלמיד שאינו מצליח להשתלב בכיתה - הוא תמיד יכול לקבל שיעור פרטני מהמנהלת...

למידה משלימה ופעילויות חברתיות

בחלק אחר של היום עוסקים הילדים בפעילות ספורטיווית או באמנות. הבנים משתתפים בכל יום בשיעור כדורסל עם מורה לחינוך גופני ומומחה לכדורסל. הוא מלמד את חוקי המשחק, ובתוך המסגרת הברורה הזאת הילדים יכולים להתחבר גם ללא שפה, דבר שכמעט ואינו מתאפשר במקום אחר. גם במשחק הכדורסל בא לידי ביטוי הנושא היומי; כך, למשל, ביום ירושלים' הקבוצות מקבלות שמות של שכונות ירושלמיות או של אישים שפעלו בירושלים. הבנות עוסקות גם באמנות. מורה מקצועית מלמדת אותן לסרוג, ליצור מחומרים ממוחזרים ועוד. גם יצירותיהן מתכתבות עם הנושא היומי, וכך הן יוצרות, למשל, בעלי חיים מחומרים ממוחזרים או מחומרים טבעיים.

החלק השלישי של היום מוקדש לפעילויות חברתיות, שמארגנים מדריכים צעירים. מטרתם של המשחקים במסגרת זו היא לקרב בין הילדים, לאפשר להם תקשורת ברמת העברית שכבר ישנה בפהם ולהכיר להם משחקי ילדות ישראליים. גם פעילויות אלה סובבות סביב הנושא היומי, כך שכל נושא מונגש לילדים בדרכים שונות.

לאורך היום כולו נמצאים הילדים בתוך השטח הסגור של חוות הנוער הציוני, מה שמאפשר להורים 'שקט נפשי'. מתחם החווה כולל דשא, מגרשים ובריכת שחייה, שבה הילדים מתרחצים מספר פעמים לאורך תקופת האולפן, בשעות המיועדות רק להם, וכמובן בהפרדה בין בנים ובנות.

ימים מיוחדים, כיף מיוחד

בכל שנה יש כמה ימים 'מיוחדים'. באחד מן הימים האלה אנחנו עורכים תחרות 'מאסטר שף'. כל קבוצה מכינה מאכל מסוים תוך מעבר של כל השלבים: מן התכנון, עריכת קניות בסופרמרקט, הכנת המאכל, עריכת השולחן ועד הגשת המנות. בכל שלבי ההכנה מסתובבים

שופטים בין הקבוצות. הם מעריכים את עבודת הקבוצות מהיבטים שונים, כגון עבודת צוות, אסתטיקה, ניקיון ולבסוף גם הטעם. הכנת המאכל דורשת זמן, מחשבה, שיתוף פעולה ויצירתיות. תחילה על הילדים למצוא מתכון של מאכל שהם יכולים להכין ללא אמצעי בישול מיוחדים. לאחר מכן הם מכינים רשימת קניות. עם הרשימה הם הולכים לסופרמרקט הקרוב וקונים את הנדרש, כמובן שבלייווי של המורות. אלה משמשות על תקן מלוות בלבד, וכל עבודת איסוף החומרים נעשית על ידי התלמידים, גם כשהדבר מצריך בקשת עזרה. היציאה לקניות מרגשת את הילדים כל שנה מחדש, אולי כי אז הם מרגישים שהם עושים דברים 'אמתיים'. בכל שלבי ההכנה הילדים מתרגשים ואפילו מעט מתוחים - הם הרי רוצים לזכות במקום הראשון. המתח עולה כאשר השופטים טועמים, לעיני הילדים, ונותנים 'ציונים'. בסופו של דבר כולם אוכלים מהכול, וכולם נהנים. גם במקרה הזה אנחנו מקפידים על הכשרות המרבית, כך שכולם יכולים להשתתף.

יום מיוחד אחר הוא יום הספורט. המורה לספורט מפעיל את הילדים, תחילה את הבנות ואחר כך את הבנים, במשחקי ספורט מאתגרים פיזית ומנטלית. התלמידים מגיעים אל האולם, ולאחר 'חימום' הם עוברים בין תחנות שונות, כשבכל תחנה פעילות אחרת, כגון קפיצה לגובה, קפיצה למרחק, קליעה למטרה. לבסוף מתאספים כולם למשחק מיוחד הכולל חישוקים וחבלים.

גם הטיול לגן החיות הוא אחד הימים הנזכרים לטובה. ביום הזה הילדים מגיעים - עם ההסעות - ישירות לגן החיות, ומבלים בו עד שעות הצהריים. הם מאכילים את העצים ואת הכבשים שבפינת החי, לומדים את שמותיהם של בעלי החיים השונים, צופים במופע הפילים ובסרט האנימציה ואומרים עוד כמה מילים בעברית.

סיום האולפן

מסיבת הסיום היא תמיד אירוע מיוחד. כולם מחכים לה, לאו דווקא משום שהיא מתרחשת ביום האחרון אלא משום שביום הזה מגיעים גם ההורים, ויש פעילויות מיוחדות. הורים מכל המגזרים ומאמצות מוצא שונות מתערבבים, משוחחים, יוצרים קשרים חדשים ופוגשים את הפרויקטורים, אנשי משרד הקליטה והעירייה, הדואגים למשפחות מרגע החלטתן לעלות ארצה ועד שילובן המלא בארץ.

בקיץ האחרון ארגנו ביום האחרון מעין 'שוק פורים' שכלל קליעה למטרה, דיג מילים, הכנת פיתות על טבון, יצירת תכשיטים וקופסות צבעוניות. אלה הן רק מעט ממגוון הפעילויות שניתן היה להשתתף בהן. כל משתתף, בין ילד ובין מבוגר, קיבל פלאפל וקולה כדי המלך. בהזמנה נאמר שכולם מוזמנים - האחים, האחיות, הסבים והסבתות, במטרה שגם המשפחות תוכלנה ליצור קשרים חדשים. ולסיום, כמובן, מתכנסים באולם התרבות של חוות הנוער, ושם מושמעות תודות הדדיות.

איך נולד הרעיון?

לפעמים שואלים אותנו מה הסוד שלנו. האמת היא שאין. אנחנו פועלים מתוך אמונה שלמה במה שאנחנו עושים ומתוך אהבה גדולה לילדים, וגם אם לא נראה אותם בהמשך השנה, או בהמשך החיים, אנחנו יודעים שנטענו בהם משהו מאהבת העברית ומאהבת האדם שלנו. הילדים, לעומת זאת, יש בהם היוצרים חברויות, ואין יותר מרגש מלשמוע משפחה שמבקשת מספר טלפון של משפחה אחרת, כדי לארגן מפגש של הילדים אחרי הצהריים. הרעיון להקים אולפן קיץ, שבו יוכלו הילדים לפגוש ילדים אחרים שגם הם אך זה הגיעו ארצה ושגם להם אין דרך אחרת להכיר ילדים אחרים; מקום שבו הילדים יוכלו לבטא בביטחון מוחלט את המילים הראשונות בעברית; מסגרת שבה תהיה לילדים הזדמנות ללמוד כמה מילים בעברית ואף להכיר מעט את המנטליות הישראלית; הזדמנות לאפשר להורים לסדר את כל ענייני העלייה בראש שקט - כל אלה עמדו בבסיס התובנות שהולידו את הרעיון של אולפן זה.

הרעיון נולד מתוך ניסיוני האישי עם עלייתי ארצה כילדה בת תשע, בשילוב תובנותי כאם וכאשת חינוך, העוסקת בהנחלת השפה העברית כשפה נוספת. הניסיון שלי בתחילת דרכי בארץ היה קשה. חברים טובים של הוריי המליצו להם לשלוח את ילדיהם לבית הספר הטוב ביותר בעיר, וכך הם עשו. היו לכולם כוונות טובות, ובית הספר היה אכן אחד הטובים, אבל חרדי... וכילדה שבאה מבית ספר אנתרופוסופי, חילוני, צפויים היו לי הפתעות רבות. מאחר שלא היה אולפן. גם לא היה תיווך. זכורים לי בבהירות שני אירועים. אחד מהם היה תפילת הבוקר, דבר שלא הכרתי ושלא הבנתי. ייאמר לזכותה של המחנכת בכיתה, שביקשה מאחת הבנות להסביר לי איך נוהגים, לפחות שאדע לעשות את התנועות הנכונות, גם אם איני מבינה כלום ממה שאני קוראת. דבר מוזר אחר שחקק בזיכרוני הוא הגשם הראשון שהגיע מעט אחרי בואנו לארץ, ובעיקר זכורות לי תגובות האנשים, ילדים ומבוגרים כאחד, שרצו אל החלונות לראות את ה'פלא'. מבחינתי גשם היה דבר שבשגרה, ומכיוון שלא הבנתי מספיק עברית, נשאר הדבר כתעלומה בעיני עוד זמן רב.

מי ומי בעושים ובמממנים

כשנולד בראשי רעיון האולפן פניתי אל פני כהן, מנכ"ל 'חוות הנוער הציוני'. הרעיון מצא חן בעיניו, והוא והזמין את נציגי משרד הקליטה ואת נציגי העירייה. אלה התלהבו, כאילו רק חיכו למיזם שכזה. מאז אנחנו עובדים בשיתוף פעולה הדוק עם פני גלינקביץ, ראש הרשות לקליטת עלייה בעיריית ירושלים, עם לורה בושריה ממשרד הקליטה ועם ליזה והפרויקטורים האחרים מהעירייה. בכל שנה, לקראת חודש מאי, מתחילים לחוש את ההתרגשות לקראת אולפן הקיץ, ובתקופת האולפן הם מקפידים לבוא, לפגוש את הילדים ואת ההורים, שעם הפרויקטורים שוחחו עד אותו הזמן רק בטלפון. הפרויקטורים מספרים למשפחות על קיומו של האולפן, כשהן מצויות עוד בארצות המוצא, וכשהן מגיעות הם מהווים אנשי קשר לעת הצורך. מעבר לכך, משרד הקליטה ועיריית

ירושלים הם המממנים של המיזם, כך שההורים לא רק יודעים שיש מי שיטפל בילדיהם במסירות בימים אלה אלא גם אינם צריכים לשלם על כך; וכך קורה לפעמים שיש גם הורים, שאינם עולים חדשים, המבקשים לשלב את ילדיהם באולפן...

התקציב שמקצים לנו משרד הקליטה ועיריית ירושלים מאפשר את קיומו של האולפן ברמה גבוהה, עם כל מה שנדרש. מעבר לגיוסם של מורים מקצועיים, אנו יוצאים פעמיים אל מחוץ לחוות הנוער ונותנים ארוחת בוקר לילדים בכל יום. התקציב גם מאפשר הקמת מערך הסעות. הילדים גרים בכל רחבי העיר, ולא תמיד יש באפשרותם של ההורים להביא את הילדים; הילדים גם אינם יודעים בהכרח לנסוע בכוחות עצמם באוטובוס רגיל. מסיבה זו הקמנו את מערך ההסעה שלנו, הכולל ארבעה מסלולים, העוברים קרוב מאוד לכל בתי הילדים. לכל הסעה מצטרף באופן קבוע מלווה מעובדי האולפן. דבר זה מאפשר קשר ישיר עם ההורים בבוקר ובצהריים, והרבה פעמים הוא הדבר שמכריע אצל ההורים לגבי שליחת ילדם לאולפן.

וכך, אחרי ששלחו את ילדיהם לאולפן, ההורים יכולים להתפנות בראש שקט לכל מטלות היום, עד שהילדים חוזרים הביתה. מתן האפשרות לשחרר את ההורים לכמה שעות לטיפול בכל ענייני העלייה הוא מאבני היסוד של הפרויקט.

לסיום, לא נותר אלא לאחל לכולנו שבמקומות נוספים יקומו מסגרות כמו זו, וכל המבקש ללמוד מהניסיון שלנו - מוזמן לעשות זאת בשמחה. נשמח לעמוד לרשותכם ולעזרתכם.